

Ewa Wysocka

Wstęp

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 2, 7-15

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WSTĘP

Szanowni Państwo,

rekomendowany Państwu kolejny numer kwartalnika: Przegląd Naukowo-Metodyczny „Edukacja dla Bezpieczeństwa”, zawiera 19 artykułów i 2 recenzje, tematycznie związane z wszystkimi działami czasopisma: bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, zarządzanie, pedagogika i psychologia. Tematycznie przygotowany numer zdominowały artykuły naukowe egzemplifikujące problemy z obszaru zainteresowań pedagogiki (7) i psychologii (2) oraz bezpieczeństwa wewnętrznego (4), zaś pozostałe działy czasopisma reprezentowane są przez mniej liczne opracowania: bezpieczeństwo narodowe (3), zarządzanie (3). W tym numerze wprowadzono także odrębną formułę promowania ważnych prac dla przedmiotowych dziedzin prezentowanych w czasopiśmie, czyli utworzono odrębny dział recenzji. Zachęcam zatem potencjalnych autorów do nadsyłania recenzji prac, które zasługują na szczególną uwagę czytelnika ze względu na ich wartość merytoryczną. Warto także wskazać, że artykuły zamieszczone w tym numerze czasopisma trudno często jednoznacznie zakwalifikować do poszczególnych działów, co wynika z współczesnych trendów do interdyscyplinarnego ujmowania przedmiotowej dla nich problematyki. Odnajdujemy jednak w numerze wiele interesujących artykułów o zróżnicowanej formule, ale ze zdecydowaną przewagą opracowań informacyjnych i teoretycznych, choć znajdują się tu także przykłady eksploracji empirycznych, o zróżnicowanej wartości poznawczej i zawartości treściowej, zawsze jednak znaczącej dla czytelników zainteresowanych problematyką poszczególnych działów.

Dział **Bezpieczeństwo narodowe** zawiera trzy artykuły, które odnoszą się do kwestii związanych z systemem bezpieczeństwa europejskiego, bezpieczeństwa państwa w kontekście energetyki jądrowej, jako potencjalnego obszaru ataków terrorystycznych oraz charakteryzują procesy polityczne i społeczne w wybranych krajach, decydujące o bezpieczeństwie narodowym. Częściowo także i artykuły zamieszczone w dziele **Bezpieczeństwo wewnętrzne** zawierają treści ważne z perspektywy bezpieczeństwa narodowego.

Pierwszy artykuł Ewy Wolskiej-Liśkiewicz (*Procesy polityczne i społeczne zachodzące w Czeczenii latach 2002-2013 i ich wpływ na sytuację na Kaukazie Północnym. Wybrane zagadnienia*), odnosi się do kwestii przemian politycznych i społecznych zachodzących w Republice Czeczenii, przekładających się na ogólną sytuację na Kaukazie Północnym. Autorka przedstawia podstawowe założenia polityki „czeczenizacji” z uwzględnieniem jej etapów związanych z historią Czeczenii, poczynsz od okresu rozpadu ZSRR oraz charakteryzuje rządu Achamda Kadyrowa i jego syna Ramzana. Analizuje – choć wybiórczo – tło i motywy powstania oraz cel działalności Emiratu Kaukaskiego, a także charakteryzuje przejawy rządów paratotalitarnych w Czeczenii w tym okresie. Artykuł opiera się i bazuje na danych statystycznych obrazujących liczebność i kategorie aktów przemocy, których sprawcami byli kaukascy mudżahedini. Ma charakter głównie sprawozdawczy, bez wyciągania wniosków związanych z przedstawianym problemem dla bezpieczeństwa na arenie międzynarodowej, ale obrazując w sposób skondensowany problemy społeczne i polityczne zachodzące

w Republice Czechenii, daje refleksyjnemu czytelnikowi przesłanki do wyciągania samodzielnych wniosków.

Drugi artykuł autorstwa Józefa Buczyńskiego (*System bezpieczeństwa europejskiego. Zarys problemów badawczych*), wykorzystując metodę analizy systemowej i funkcjonalnej, charakteryzuje system bezpieczeństwa europejskiego, w aspekcie jego podmiotów (państw i organizacji międzynarodowych) oraz relacji pomiędzy poszczególnymi elementami owego systemu, a także wyzwani i zagrożeń dla utrzymania bezpieczeństwa europejskiego. Autor dokonuje także prezentacji ewolucji systemu bezpieczeństwa europejskiego, poczynając od Unii zachodniej, przez wspólnoty europejskie do Unii Europejskiej. Posługuje się w dokonywanych analizach epistemologicznym i ontologicznym podejściem metodologicznym, prowadzącym do wyodrębnienia obszarów i problemów badawczych w zakresie bezpieczeństwa europejskiego. Wartość artykułu niewątpliwie podnoszą jego walory metodologiczne, oprócz *stricto* poznawczych.

Ostatnie w tym dziale opracowanie, którego autorem jest Jędrzej Łukaszewicz (*Szkolenie personelu ochrony fizycznej obiektów infrastruktury krytycznej na przykładzie energetyki jądrowej w Polsce*), przedmiotowo łączy w sobie obszar bezpieczeństwa narodowego, wewnętrznego i edukacji dla bezpieczeństwa. Autor wychodząc z założenia, że elektrownie jądrowe, czy też obiekty związane z materiałami rozszczepialnymi oraz same materiały rozszczepialne, stanowią „atrakcyjny” dla terrorystów cel ataku, a przy tym mają niezwykle istotne znaczenie dla gospodarki oraz społeczno-politycznej stabilności państwa – wskazuje, iż obiekty te, o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, wymagają szczególnej i specyficznej ochrony. Ochrona ta możliwa jest jedynie w sytuacji odpowiedniego wykszolenia i tym samym posiadania najwyższych kwalifikacji przez personel ochrony fizycznej tych strategicznych obiektów. Proponuje zatem, pomimo braku realnych przesłanek występowania w chwili obecnej takich zagrożeń w Polsce, działania „wyprzedzające” o charakterze edukacyjnym, wymagające ich zaplanowania, wskazując jednocześnie potencjalne skutki braku wykwalifikowanych kadr w sytuacji realnego zaistnienia przesłanek ewokujących zagrożenia atakiem terrorystycznym.

Dział **Bezpieczeństwo wewnętrzne** zawiera siedem artykułów o zróżnicowanym przedmiocie analiz, często z pogranicza problematyki bezpieczeństwa narodowego, a także problematyki edukacji do bezpieczeństwa i kształtowania poczucia bezpieczeństwa. Są to zatem kwestie związane bezpośrednio z edukacją dla bezpieczeństwa, tworzeniem systemów zapewniających bezpieczeństwo i organizowaniem instytucjonalnych form jego zapewniania, czy wreszcie odnoszące się do kwestii bezpieczeństwa związanego z zabezpieczaniem imprez masowych oraz ochroną dóbr indywidualnych (własnej cielesności i seksualności), wraz z kształtowaniem świadomości społecznej związanej z zagrożeniami w tym zakresie.

Kwestie edukacji dla kształtowania poczucia bezpieczeństwa w kontekście energetyki jądrowej w Polsce podejmuje w swym opracowaniu Małgorzata Wiśniewska (*Kampania informacyjno-edukacyjna o bezpieczeństwie w energetyce jądrowej w Polsce*). Wychodząc od analizy stanu i przyczyn wykorzystywania nowych technologii związanych z energetyką jądrową, koncentruje się na aspektach edukacji społeczeństwa, prezentując historię działań na rzecz kształtowania świadomości społecznej w tym zakresie, przedstawiając założenia

programowe działań informacyjnych, a także szczegółowo charakteryzując projekt kampanii informacyjno-edukacyjnej na temat energetyki jądrowej. Analiza sytuacji wyjściowej, związanej z doбором grup, do których kierowane są działania edukacyjne, stanowi podstawę sformułowania założeń koncepcji marketingowej, a także wskazania zalecanych taktyk promocyjnych, funkcjonalnie powiązanych z kształtowaniem świadomości społecznej w zakresie potrzeb i konieczności wykorzystywania nowych technologii energetycznych, a także ich bezpieczeństwa.

Kolejne opracowanie autorstwa Danuty Bartkowiak (*Proces usuwania wyrobów azbestowych w Polsce. Stan obecny*) stanowi prezentację problemów związanych z masowym stosowaniem do niedawna w budownictwie rakotwórczych wyrobów azbestowych. Autorka pokazuje szerokie spektrum zastosowania owych wyrobów, wskazuje specyfikę ich wykorzystywania w Polsce, a także poziom zagrożeń w poszczególnych regionach Polski wynikających z ich stosowania. Odnosi się także do problemów związanych z wprowadzaniem zaleceń wynikających z dyrektyw unijnych, jak i kwestii problemowych związanych z demontażem elementów zawierających azbest, wykorzystywanych w budownictwie mieszkaniowym i przemysłowym. Dowodzi jednak, iż problemy te są stopniowo rozwiązywane, wskazując wybiórczo metody wprowadzania w życie programu usuwania azbestu i wyrobów go zawierających w Polsce.

Wieloaspektową charakterystykę działań zabezpieczających specyficzne ze względu na poziom i formy zagrożeń imprezy masowe przedstawia w swoim artykule Aleksandra Czechowska (*Zabezpieczenie imprezy masowej o podwyższonym ryzyku przez policję pod kątem zadań o charakterze logistycznym*). Autorka wychodzi od określenia rodzajów i cech imprez masowych z uwzględnieniem specyficznych form zagrożeń i poziomu ryzyka jakie różne ich typy za sobą niosą. Koncentruje się jednak na działaniach podejmowanych w sytuacji organizowania imprez o podwyższonym ryzyku. W tym kontekście przedstawia zadania i obowiązki organizatorów imprez o charakterze masowym w celu zapewnienia bezpieczeństwa ich uczestnikom i społeczności. Wskazuje jednocześnie instytucje i formy działań (akcje i operacje) podejmowane przez policję. Także wybiórczo charakteryzuje typowe zagrożenia dla logistyki imprez masowych, wskazując różne środki ochrony i ich funkcje, z uwzględnieniem uprawnień ich stosowania. Dokonuje również opisu form i poziomów organizacji zabezpieczenia imprezy wraz organizowaniem poziomów dowodzenia akcją lub operacją zabezpieczającą, z konceptualizacją i planowaniem działań, charakteryzuje wykorzystywane w trakcie imprezy systemy informatyczne, a także określa sposoby oceny ryzyka jakie impreza masowa za sobą niesie. Artykuł dobrze realizuje cel, jakim jest ukazanie ogromu zasobów ludzkich i materialnych (środków), koniecznych do ochrony imprez o podwyższonym ryzyku zagrożeń dla bezpieczeństwa społecznego.

Kolejny artykuł w tym dziale ulokowany jest w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego ujmowanego z perspektywy jednostkowej, podmiotowej (*Bezpieczeństwo wewnętrzne w kontekście zagrożeń w sferze ludzkiej cielesności i seksualności*), zaś jego autor – Tomasz Staniszewski – wychodzi z oczywistego założenia o jego wielowymiarowości (ujęcia: podmiotowe i przedmiotowe, funkcjonalne i celowościowe). Sformułowane przez autora wyjściowe założenie o podmiotowym charakterze bezpieczeństwa, związane jest z działalnością człowieka, który oczekuje, by świat był bezpieczny dla niego, ale jednocześnie

i przede wszystkim świat bezpieczny tworzy. Autor podkreśla, że działania służące budowaniu bezpieczeństwa podejmowane są przez różne podmioty: jednostkę, grupy społeczne, społeczność lokalną oraz agendy na poziomie narodowym i ponadnarodowym, mają przy tym charakter procesualny, dynamiczny i ciągły, a także wymagają zaangażowania sfery aksjologicznej, kształtowanej w procesie socjalizacji, funkcjonalnie powiązanej z doskonaleniem siebie i świata własnego życia. Idea przedstawiona przez autora odnosi się do pierwotnych podstaw budowania bezpieczeństwa wewnętrznego, podmiotowego, poprzez kształtowanie społeczeństwa wolnego od dewiacji i patologii, szczególnie tych, które godzą w ludzką cielesność i seksualność. Artykuł trudny do przedmiotowego zakwalifikowania, bowiem jego idea – kształtowania bezpiecznego od zagrożeń społeczeństwa, poprzez działania służące budowaniu bezpiecznej wspólnoty i samodoskonalenie, rozwijana jest z perspektywy interdyscyplinarnej. Autor przedstawia tezę kontrowersyjną i może zbyt idealistyczną w kontekście „bezpieczeństwa wewnętrznego Polski”, jednakże niepozbawioną pewnych racji, zaś na pewno zachęcającą do podjęcia z nim dyskusji.

Trzy ostatnie artykuły odnoszą się do wspólnej problematyki dotyczącej ochrony infrastruktury krytycznej (CIP), stanowiącej ważny element badań społecznych w ostatnich 20 latach. Badania te mają charakter interdyscyplinarny, zaś obejmują różne aspekty zagadnienia: teoretyczny, prawny, poznawczy (wiedzy), organizacyjny, techniczny, finansowy, a nawet pedagogiczny.

Mária Lusková i Zdeněk Dvořák (*Position of the Faculty of Special Engineering in the critical infrastructure protection system of the Slovak Republic*) poruszają problematykę ochrony infrastruktury krytycznej w perspektywie zapewniania bezpieczeństwa społecznego, wskazując jednocześnie wyznaczniki jego rozwoju. Autorzy koncentrują się na działaniach badawczych podejmowanych przez Wydział Inżynierii Specjalnej (FSE) Uniwersytetu w Zilinie, służących realizowaniu zadań zabezpieczających i rozwojowych systemu ochrony infrastruktury krytycznej. Przedstawiają założenia projektu koordynowanego przez FSE na temat: „Ochrony infrastruktury krytycznej w sektorze transportu” (m.in. „Bezpieczeństwo” – o tematyce „Deszcz”). Analizują cele projektu, przedstawiają plan zarządzania ryzykiem systemowym wyznaczanym przez ekstremalne warunki pogodowe, a także charakteryzują etapy zapobiegania zagrożeniom w przedmiotowym zakresie, wpisując działania FSE w tworzenie systemu wzmacniania bezpieczeństwa paneuropejskiej sieci infrastruktury krytycznej.

Eva Sventeková i Martin Frankovič (*Transport as a part of critical infrastructure in the Slovak Republic*) rozwijają problematykę ochrony infrastruktury krytycznej w obszarze transportu w Republice Słowackiej. Wychodząc od analizy infrastruktury krytycznej w wybranych krajach i w Unii Europejskiej (w zakresie sektorów i obszarów infrastruktury krytycznej, zasad realizowania zadań wynikających z różnych dokumentów Komisji Europejskiej, powiązań między narodowymi i europejskim systemem infrastruktury krytycznej), koncentrują się na przedstawieniu systemu infrastruktury krytycznej w Republice Słowackiej (począwszy od dokumentów regulujących tworzenie tego systemu, poprzez wskazanie sektorów infrastruktury krytycznej i kryteriów ich wyodrębnienia, do analizy potencjalnych elementów infrastruktury krytycznej w sektorze transportu i opisu jego subsektorów).

W ostatnim artykule z zakresu tej tematyki (*Calculation of the throughput railway of the track section as an element of the critical infrastructure*), Ladislav Novák i Zdeněk Dvořák charakteryzują transport kolejowy wraz z jego poszczególnymi elementami (ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury torów kolejowych), traktując go jako istotny podsektor infrastruktury krytycznej Republiki Słowacji. Uzasadniają jego znaczenie i funkcje, wysuwając rzeczowe argumenty dokumentujące jego wiodącą rolę dla całego procesu transportu i gospodarki kraju, odnosząc się do kategorii przepustowości kolejowej jako podstawowej dla tego procesu. Stawiają tezę, że przepustowość kolejowa stanowi decydujące kryterium projektowania odnowy uszkodzonych torów kolejowych. Założenia te są podstawą do przedstawienia metodologii badań nad przepustowością kolejową, zaś w obszarze konkretnych metod badań wyróżniają i opisują powszechnie znane metody deterministyczne oraz metody analizy operacji i symulacji.

W dziale **Zarządzania** odnajdzie czytelnik 3 zróżnicowane treściowo artykuły, odnoszące się do różnych jego poziomów i aspektów oraz stanowiące podstawę do tworzenia różnych rozwiązań organizacyjnych w aspekcie polityki społecznej, zarządzania placówką medyczną i typowym przedsiębiorstwem z wykorzystaniem nowych technologii informatycznych oraz edukowaniem do ich efektywnego stosowania i wykorzystywania ich walorów dla rozwoju indywidualnego i gospodarczego.

Otwierający dział artykuł, którego autorką jest Magda Wojdyła-Bednarczyk (*Polityka regionalna Unii Europejskiej wobec małych i średnich przedsiębiorstw*), stanowi egzemplifikację tezy o zależnościach pomiędzy polityką regionalną realizowaną przez państwa i samorządy lokalne a funkcjonowaniem przedsiębiorstw. Autorka formułuje założenia i cele polityki regionalnej, sprowadzając je do zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej danego regionu, stymulowania innowacyjności oraz wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. W tym kontekście analizuje pozytywne rezultaty społeczno-gospodarcze tego rodzaju działań, ale także wskazuje warunki konieczne do ich osiągnięcia (głównie wsparcie finansowe pozyskiwane z funduszy unijnych). Formułowane w proponowanym tekście tezy są dobrze argumentowane i potwierdzane przywoływanymi przez autorkę danymi statystycznymi.

Dwa kolejne artykuły odnoszą się bezpośrednio do zarządzania przedsiębiorstwem o różnym charakterze, przedstawiając jego specyficzne aspekty. Autorką pierwszego z nich (*Marketingowe zarządzanie placówką medyczną*) jest Agnieszka Ruta, która proponuje model marketingowy w zarządzaniu specyficzną ze względu na społeczne funkcje placówką służby zdrowia. Teza o zarządzaniu marketingowym w służbie społecznej, a taką jest w założeniach filozoficznych (ideologicznych) służba zdrowia, może być kontrowersyjna, z jednej strony bowiem w odniesieniu do współczesnych założeń systemu zarządzania w tym obszarze jest słuszna, z drugiej jednak w sytuacji braku realnej możliwości wyboru przez pacjenta miejsca świadczenia usług medycznych (deficyt „podaży”) – dyskusyjna. Przesłanie artykułu można jednak odczytać także inaczej, gdyż zastosowanie marketingu-mix, oprócz swych rynkowych uzasadnień, ma także uzasadnienie psychologiczne, związane z poczuciem bezpieczeństwa budowanego przez kształtowanie „wrażenia” o kompetencjach, a więc i możliwości zaspokojenia potrzeb pacjenta. Artykuł

niewątpliwie pobudza do refleksji i dyskusji, choćby z perspektywy marketingowego traktowania służb społecznych, co zaprzecza ich idei.

Inny aspekt zarządzania przedsiębiorstwem w ujęciu edukacyjnym przedstawia Renata Tomaszewska-Lipiec (*Zastosowanie e-learningu w edukacji pracowników*). Wskazując formy zastosowania nowych technologii w działalności współczesnych przedsiębiorstw, a także dokumentując statystycznie ich realne wykorzystywanie, uzasadnia konieczność traktowania e-learningu jako narzędzia wspomagającego rozwój osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach, a także funkcjonalnie powiązanego z rozwojem samych przedsiębiorstw. Tezy stawiane przez autorkę są argumentowane zarówno analizami teoretycznymi, jak i wynikami badań empirycznych.

Kolejny dział – **Pedagogika** – obejmuje zróżnicowane kwestie: teoretyczne, praktyczne, empiryczne i metodyczne, analizowane w 7 artykułach, odnoszących się do różnych subdyscyplin pedagogicznych: dydaktyki i pedagogiki wczesnoszkolnej, pedagogiki specjalnej i resocjalizacyjnej, a także pedagogiki sportu.

Otwiera go artykuł, stanowiący ogólną refleksję na temat wyzwań ponowoczesności dla wychowania i przemian aksjologicznych w społeczeństwie, autorstwa Anny Kurkiewicz (*Bezpieczeństwo w świecie płynnej nowoczesności. Aksjologiczne konteksty*). Ponowoczesność zwykle jest traktowana jako źródło ludzkiej niepewności doświadczanej w świecie własnego życia, znajdując potwierdzenie choćby w tezie Ulricha Becka o „społeczeństwie niepewności” wykreowanym przez czasy ponowoczesne. Taką też tezę, choć nie odwołującą się do podstawowej dla takiego ujmowania świata koncepcji Becka, stawia autorka, wskazując przejawy, źródła i konsekwencje braku poczucia bezpieczeństwa społecznego i jednostkowego. Wynikają one – jej zdaniem – pierwotnie z jakości środowiska życia, pozbawiającego jednostkę wsparcia aksjologicznego (i etycznego) w kreowaniu siebie, czyniąc jednocześnie jednostkę bezradną wobec rzeczywistości, której nie ma mocy i możliwości kompetencyjnych zmieniać w kierunku jej optymalizowania. Autorka nie proponuje ostatecznych rozwiązań, ale jej artykuł stanowi cenną refleksję poprzez stawianie pytań zasadniczych o kształt ludzkiego rozwoju oraz warunki „stawiania się” człowiekiem.

Podobne w swym przesłaniu jest kolejne opracowanie, konkretyzujące wymiary zagrożeń (patologii) dla ludzkiego rozwoju oraz rozwoju społeczeństwa, którego autorką jest Małgorzata Kuć (*Sous-culture deviante en tant que facteur criminogene*; tłum. *Subkultury dewiacyjne jako czynnik kryminogeny*), ulokowany w polu zainteresowań patologii społecznej i kryminologii, ale także pedagogiki resocjalizacyjnej i społecznej. Autorka odnosi się do czynników kryminogennych, związanych z mechanizmami kształtowania się podkultur dewiacyjnych, traktowanych w kategoriach „kultury przemocy”. Dokonana przez autorkę analiza dwóch dynamicznie „rozwijających się” podkultur – kibiców sportowych i przestępczej, stanowi egzemplifikację kultury przemocy, jej przyczyn, mechanizmów, przejawów i potencjalnych konsekwencji. W sposób klarowny Autorka definiuje podkulturę, różnicując podkulturę dewiacyjną i uzasadnia jej znaczenie jako czynnika kryminogennego. Pomimo, że artykuł nie wnosi nic nowego do refleksji na temat podkultur dewiacyjnych, w kontekście analiz dostępnych nawet w polskiej literaturze przedmiotu (np. prace Marka Jędrzejewskiego), jego wartością dla potencjalnego czytelnika jest wskazanie

dominujących na rynku społecznym podkultur o charakterze przemocowym (kibiców sportowych i poskultury przestępczej), z dobrą egzemplifikacją czynników kryminogenezy i społecznych mechanizmów dynamizujących ich społeczne wykreowanie.

Kolejny artykuł, autorstwa Ewy Krok, ma charakter teoretycznych refleksji, popartych eksploracjami empirycznymi dotyczącymi znaczenia nowych technologii informacyjnych w edukacji (*Technologie informacyjne w nauczaniu i uczeniu się w społeczeństwie informacyjnym*). Autorka, wychodząc z założenia o wykreowaniu się społeczeństwa informacyjnego, które wybiórczo uzasadnia, analizuje możliwości i sposoby wykorzystania technologii informacyjnych w procesach uczenia się oraz nauczania, dokonując jednocześnie próby diagnozy stanu obecnego i oczekiwań uczniów dotyczących ich wykorzystywania i znaczenia w procesie edukacji.

Kolejne trzy artykuły zamieszczone w tym dziale odnoszą się bezpośrednio do dydaktyki zróżnicowanych podmiotów edukacyjnych, z uwzględnieniem ich specyfiki w zakresie przedmiotu nauczania, jak i podmiotowych uwarunkowań owego procesu (np. niepełnosprawność).

Artykuł odnoszący się do problemów z obszaru pedagogiki specjalnej i dydaktyki języków obcych, ale także pedagogiki społecznej (procesy inkluzji), proponuje Weronę Król-Gierat (*Nauka języków obcy jako przepustka dla dzieci niepełnosprawnych ruchowo do bycia obywatelem globalnej wioski – przekraczanie granic niepełnosprawności społecznej*). Autorka dokonuje analizy znaczenia niepełnosprawności ruchowej dla rozwoju jednostki nią „dotkniętej”, w kontekście ograniczeń społecznych z niej wynikających. Przeprowadza też wybiórczą charakterystykę społecznego funkcjonowania dzieci niepełnosprawnych ruchowo, co lokuje w kontekście przemian cywilizacyjnych opisywanych w kategoriach globalizacji („globalnej wioski”) i środków wyznaczających przemiany globalizacyjne, którymi czyni rozwój nowych technologii informacyjnych. Na tle tych ogólnych refleksji sytuuje możliwość, obszary i sposoby wykorzystania komputera dla wspierania rozwoju dzieci niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem nauki języków obcych jako czynnika decydującego o włączaniu osób niepełnosprawnych w życie społeczne, a ogólniej w kontekst „globalnej wioski”.

W obszar pedagogiki specjalnej, choć też pedagogiki sportu, wpisuje się kolejny artykuł autorstwa Konrada Pałki (*Stronność kończyn górnych po wyzwoleniu maksymalnej siły izometrycznej u niepełnosprawnych ciężarowców*), mający *stricte* charakter doniesienia z badań, przeznaczonego dla wąskiego grona specjalistów. Autor prezentuje wyniki eksperymentu badawczego, dotyczącego pomiaru siły skurczu izometrycznego kończyn górnych w aspekcie lateralizacji wśród sportowców z dysfunkcją narządu ruchu. Autor prezentuje wyniki badań, wskazując jednocześnie konieczność ich podejmowania w aspekcie wykorzystywania ich we wspieraniu rozwoju niepełnosprawnych sportowców.

Kolejny artykuł, współautorstwa Marty Cholewjust i Andrzeja Kusztelaka (*Czytelnictwo dzieci i młodzieży w warunkach miasta Konina*) stanowi ogólnoteoretyczną refleksję związaną ze znaczeniem czytelnictwa dla psychospołecznego rozwoju jednostki, ale odnoszącą się także do kategorii czasu wolnego – obu fenomenów społeczno-rozwojowych zaniedbanych w ostatnich dekadach w naukowych eksploracjach. Refleksję teoretyczną autorzy popierają

wynikami badań empirycznych obrazujących stan i zakres czytelnictwa młodego pokolenia, czynników decydujących o wyborze tej formy spędzania wolnego czasu, z uwzględnieniem specyfiki określonego terenu badań (infrastruktura czytelnicza w Koninie), a także specyfiki czytelnictwa dzieci i młodzieży w kontekście wyboru innych form spędzania wolnego czasu, uwarunkowań czytelnictwa młodego pokolenia, a także dominujących jego form (lektury szkolne, czasopisma, inne książki). To refleksja, której wyniki dobrze wpisują się we współczesny trend zastępowania czytelnictwa nowymi technologiami informacyjnymi, co ma niewątpliwie negatywne konsekwencje rozwojowe, szeroko opisywane przez psychologów.

Dział pedagogiczny zamyka artykuł *stricte* teoretyczny, wpisujący się w problematykę znaczenia czytelnictwa dla wychowania i rozwoju młodego pokolenia (dorastających dziewcząt). Jadwiga Miękina-Pindur (*W kręgu dziewiętnastowiecznych „powieści pedagogicznych” dla dorastających dziewcząt*) prezentuje przykłady dziewiętnastowiecznych powieści pedagogicznych dla dziewcząt, charakteryzując ich walory wychowawcze i rozwojowe, realizowane przez konstruowanie wzorów osobowych oraz formułowanie propozycji aksjologicznego odniesienia do zachowań ludzkich, co ma walory uczące. Stawia tezę o znaczeniu literatury pedagogicznej dla rozwoju młodego pokolenia, jednocześnie konkretyzując jej walory wychowawcze związane z modelowaniem postaw prospołecznych i formowaniem wzorów identyfikacyjnych dla młodego pokolenia.

W ostatnim dziale – **Psychologia** – prezentujemy tylko dwa opracowania, także różne w swej formie i przesłaniu oraz trudne do jednoznacznego przedmiotowego zakwalifikowania, ze względu na wielowymiarowe i interdyscyplinarne analizy prowadzone przez ich autorów.

Pierwszy artykuł Lucyny Bobkowicz-Lewartowskiej i Magdaleny Giers (*Profil inteligencji dzieci z ADHD w odniesieniu do koncepcji inteligencji wielorakiej H. Gardnera – implikacje edukacyjne*), ma formę refleksji teoretycznej, popartej eksploracjami empirycznymi (wynikami badań), co służy wskazaniu metodycznych aspektów pracy z dzieckiem przejawiającym specyficzne deficyty rozwojowe i sformułowaniu dyrektyw ją organizujących. Autorki charakteryzują przejawy i przyczyny ADHD w kontekście edukacji szkolnej dziecka, a także pokazują specyfikę koncepcji inteligencji wielorakiej Howarda Gardnera, wskazując jednocześnie ważne implikacje z niej wynikające dla procesu edukacji dziecka z deficytami rozwojowymi (ADHD).

Artykuł kończący naukowe refleksje prezentowane w tym numerze *Przeglądu* ma charakter interdyscyplinarny, odnosząc się do zmiennych psychologicznych (psychologia pracy, psychologia konfliktów) ulokowanych jednak w obszarze dociekań pedagogiki resocjalizacyjnej i medycyny pracy.

Opracowanie Andrzeja Piotrowskiego (*Stres zawodowy a konflikty pomiędzy pracą a rodziną personelu medycznego służby więziennej*) dotyczy złożonych problemów związanych z czynnikami stresogennymi charakterystycznymi dla specyficznej roli zawodowej (pielęgniarek zatrudnionych w Służbie Więziennej), konstytuującymi jakość ich życia oraz pełnienia złożonych ról zawodowych i rodzinnych. To empiryczna analiza czynników ewokujących konflikty na podłożu doświadczanych stresów w pracy, przenoszonych nierzadko do środowiska rodzinnego i powodujących pojawianie się specyficznych konfliktów ról. Autor

wskazuje podstawowe różnice w zakresie wymiarów i jednocześnie mechanizmów stresu doświadczanych w dwóch grupach pielęgniarek: cywilnych, zatrudnionych w służbie zdrowia i penitencjarnych, zatrudnionych w służbie więziennej.

Proponowany czytelnikowi zakres refleksji naukowych i metodycznych kończy dział Recenzji publikacji i sprawozdań, w którym znalazły się recenzje dwóch znaczących prac zbiorowych o zróżnicowanej problematyce, przygotowane przez: Sabinę Olczyk (recenzja pracy pt. *Sieciocentryczne bezpieczeństwo: wojna, pokój i terroryzm w epoce informacji*, red. Krzysztof Riedel, Paulina Piasecka, Tomasz R. Aleksandrowicz, wydawnictwo DIFIN SA, Warszawa 2014, ss. 223; ISBN 978-83-7930-271-0) oraz Piotra Sobol-Kołodziejczyka i Marka Zielińskiego (recenzja pracy pt. *Prawo, język, logika. Księga jubileuszowa profesora Andrzeja Malinowskiego*, red. Sławomir Lewandowski, Hanna Machińska, Jacek Petzel, wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2013, ss. 324; ISBN 978-83-7806-974-4). Obie pozycje, różnorodne w zakresie przedmiotowej problematyki, mogą być dla potencjalnego i zainteresowanego tą problematyką czytelnika źródłem refleksji, mając istotne walory poznawcze.

Przedłożony Czytelnikowi kolejny numer *Przeglądu* można uznać za interesujący poznawczo dla reprezentantów poszczególnych dyscyplin naukowych, stanowi bowiem źródło refleksji, ale także może i powinien motywować do podjęcia dyskursu w kwestiach spornych i kontrowersyjnych. Zróżnicowanie problematyki podejmowanej w poszczególnych działach i opracowaniach jest ogromne, zaś poszczególne artykuły mają nierzadko charakter interdyscyplinarny, co częściowo wynika ze społecznego znaczenia kwestii w nich poruszanych, wymagających wielowymiarowej analizy i wieloaspektowego podejścia. Ostatecznie jednak stanowi to podstawę do oceny przedkładanego Czytelnikowi numeru jako wartościowego poznawczo, dlatego też zachęcam do wnikliwej i refleksyjnej lektury wszystkich opracowań w nim zawartych, ale także do podjęcia z nimi merytorycznej polemiki.

Ewa WYSOCKA